

MAAKONNAPLANEERINGUD VAJAVAD UUENDAMIST

KAUR LASS

OÜ Head, kaur.lass@headandlead.com

NÜÜD, kui üleriigiline planeering „Eesti 2030+” on valminud ja kooskõlastatud, on saanud aeg siduda riigi huvid konkreetsete kohtadega. Kõik Eestis kehtivad maakonnaplaneeringud on koostatud üle 10 aasta tagasi ja vajavad uuendamist. Ka on vaja integreerida vahepeal koostatud teemaplaneeringud ruumilist arengut terviklikult käsitlevasse maakonnaplaneeringusse.

Maavalitsuste üks ootusi üleriigilise planeeringu suhtes oli võimalikult täpselt teada saada, millised on riigi huvid. Soovitud täpsus ja kogu riigi arengut käsitleva strateegilise planeeringu suur üldistusaste olid aga eesmärkidena vastuolus. Seetõttu ei leidnud paljud riigiasustuste või maavalitsuste endi poolt teada antud detailselt kirjeldatud huvid üleriigilises planeeringus kajastamist. Riigi huvide kohta tekkis siiski ülevaatlilik info, mis on Siseministeriumil alles.

Kuna nüüd on riigi üldised ruumilise arengu suundumused läbi arutatud, on teada ka asustuse, energeetika, transpordi ning rohelise taristu jms arengu suunamise põhimõtted. Seetõttu oleks järgmine loogiline samm siduda üleriigilise planeeringu koostamise algfaasis välja selgitatud huvid igas maakonnas konkreetsete asukohtadega. Selleks sobib planeerimisseaduses olev maakonnaplaneeringute koostamise tasand ideaalselt. Sel tasandil saab riigi huvide määramise kõrval anda edasi ka seisu-

kohad, kuidas erinevad omavalitsused on seotud toimepiirkondade (tööjõuareaalide) keskustega; määratleda, kus olemasolevaid teid ja raudteesid vajadusel õgvendada; kirjeldada täpselt, kuidas vältida või leevendada tehnilise ja rohelise taristu konflikte jne. Samuti tuleks üle vaadata strateegilise arengu suunamise seisukohad, arvestades senisest enam Eesti kui ühtse ja tervikliku ruumilise struktuuriga.

Maakonnaplaneeringute sisuline uuendamine on vajalik ka seetõttu, et neid on teemaplaneeringutes täpsustatud ning valdade või linnade üldplaneeringutes muudetud või täpsustatud. Muudatusi ei ole üldjuhul integreeritud kaartidel ja avalikkusele jäävad need põhjalikuma materjalidesse süvenemiseta arusaamatuks. Samuti on olemasolevate seletuskirjade paljususes keerukas orienteeruda – need on erineva stiiliga ja kohati esineb neis vastuolusid. Vaatamata planeerijate õppe puudumisele on väga palju kasvanud planeeringute koostamise võimekus. 1990ndate aastate maakonnaplaneeringute koostamise „leiutamise” asemel on meil praegu olemas:

- maakonnaplaneeringute ja nende teemaplaneeringute koostamise kogemus;
- maakonnaplaneeringute elluviimise seire ja ülevaataamise kogemus;
- maakonnaplaneeringute muutmise kogemus üldplaneeringute kaudu;
- maakonnaplaneeringute täpsustami-

se kogemus maakonnaplaneeringu teemaplaneeringute kaudu;

- uus üleriigiline planeering „Eesti 2030+”, mis tõstab esiplaanile toimepiirkondade keskse arengu ja määratleb ruumilise arengu suunad;
- omavalitsuste planeerimise ja arengu kavandamise kogemused.

Kõik see võimaldab meil senisest enam mõelda piirideülel, st nii administratiivpiirideülel (n-õ toimepiirkonnakeskselt) kui ka valdkondadeülel. Lihtsad, arusaadavad, erinevaid teemasid ja omavalitsuste arengut integreerivad uued maakonnaplaneeringud võimaldavad riigil näidata oma eeskuju teadlikul arengu suunamisel. Seda nii selles, kuidas erinevaid teemasid siduda, kui ka selles, kuidas madalama ja kõrgema taseme planeeringuid omavahel hästi integreerida.

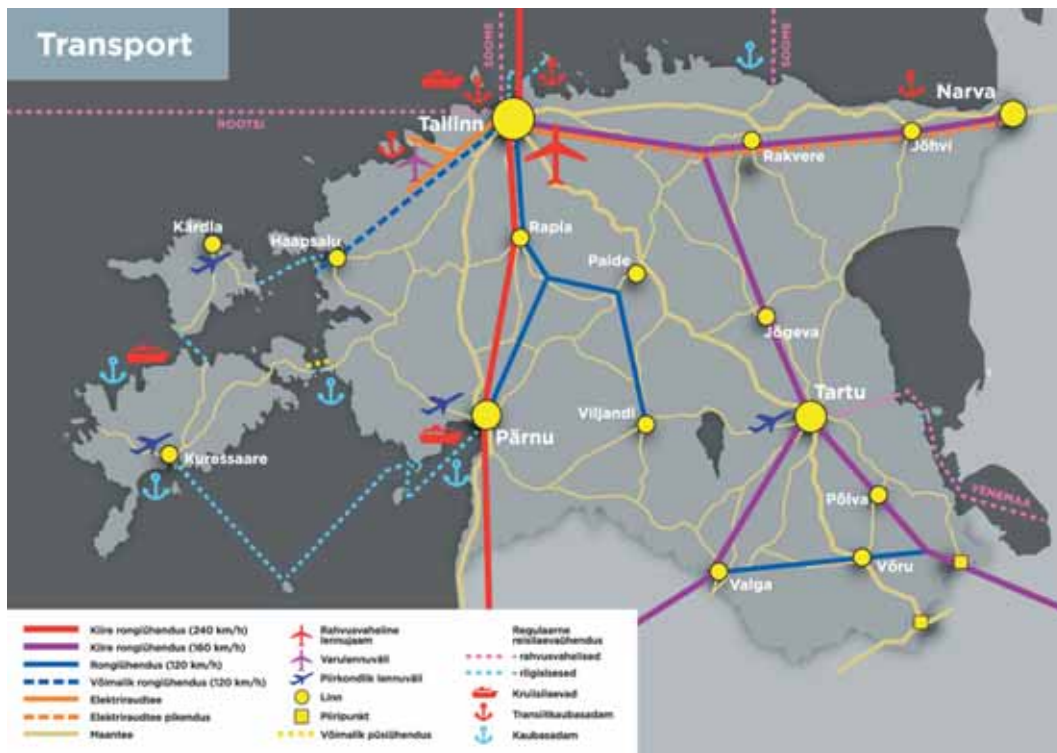
Eelmisest korrast tunduvalt enam on meil vaja julgust vaadata maakondi planeerides üle piiride. Oleme Eestis seni lähtunud liigselt igasugustest piiridest. Riik on aga väike ja inimesi vähe. Aeg on seetõttu mõelda piirideta ja pigem kodanikukeskselt. Üleriigiline planeering tõstis fookusesse kodaniku igapäevase liikumise toimepiirkonnas. Algselt oli toimepiirkonna asemel kasutusel tööjõuareali mõiste – ala, mille piires inimesed liiguvad tööle ja koju. Mõiste laiendamine kerkis päevakorda seetõttu, et peale töötajate liiguvad igapäevast ka õpilased, lapsed lasteaeda viivad vanemad jt. Samuti liigume me kõik

telefon 50 83 906, e-post: kaur.lass@headandlead.com

Juhtimine on lihtne. Planeerimine on raske.

www.headandlead.com

Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ transpordiskeem. Aegruumiliste vahemaade vähendamine Eestis on võimalik vaid raudtee abil. Raudtee võimaldab suurimad toimepiirkondade keskused omavahel hästi ja kiirelt ühendada. Loodetavasti muutub reisirong Tallinnast Tartusse, Narva või Pärnusse või vastupidi sõites juba lähiajal senisest loomulikumaks transpordivahendiks

oma kodukoha lähedal teenuste järgi teatava piirkonna sees, väljudes sellest harva. Laiem ala, mille piires liigutakse tööle ja koju, kus on tagatud teenuste kättesaadavus jms oluline, nimetatigi toimepiirkonnaks. Toimepiirkonnad koonduvad tänapäevases ühiskonnas ümber linnaliste keskuste. Suuremal keskusel on suurem tagamaa. Üleriigilises planeeringus toodud Rail Balticu rajamise korral võiks näiteks Tallinn ja Pärnu olla üks toimepiirkond, sest ajaline vahemaa väheneks igapäevaseks pendelrändeks sobilikult 45 minutini. 45 minutit ongi see kriitiline aeg, mida tööl käiv inimene igapäevase pendelrände ajana talub. Üle pooleteise tunni päevas ei ole meist enamik valmis veetma autos, bussis või rongis. Ühiskonnale on selline sõiduaeg aga kaotatud aeg. Inimene ei puhka ega tööta, vaid on sundolukorras transpordivahendis. Selle aja eest ei saa riik maksutulu, kodanik aga ei saa puhata ega perega olla.

Riigi huvi peaks olema korraldada ühistransport ja teenuste kättesaadavus nii, et toimepiirkond oleks tugeva keskusega (vt toimepiirkondade skeem eelmises Keskkonnatehnikas lk 35). Toimepiirkonna sees peaks transport (linna lähitagamaal ja linnades peab selleks saama ühistransport) olema korraldatud nii, et töötav inimene pää-

seks hõlpsalt tööle ja koju. Kuidas see praktikas ellu viia, seda on vaja riigi tasandil koordineerida. Maakonnaplaneeringud võimaldavad selleks luua vajalikud kokkulepped ja määrata vajaliku infrastruktuuri asukohad (näiteks määrata rongipeatused, kus toimiks pargi ja reisi süsteem, nagu näiteks stiihiliselt on välja kujunenud Aegviidus). Hetkel koostatakse ka riiklikku transpordi arengukava, mis toob ehk korralduslikesse aspektidesse täiendavat selgust ja arvestab loodetavasti üleriigilise planeeringu transpordiskeemi (vt lisatud skeem) ja arengupõhimõttega. Kindlasti peab toimepiirkondade puhul arvestama ka muud. Nende sees peavad lapsed saama hea hariduse ja kodanikud vajaliku peamise kvaliteetse teeninduse. Ja seda nii sotsiaal- (kool, lasteaed, arstiabi, hoolekanne) kui ka äriteeninduse valdkonnas (kvaliteetseid esmatarbe- ja toidukaubad, tehnika hooldus ja remont jms).

Ükski vald või linn (v.a ehk Tallinn) ei ole nii tugev, et võiks naabrid unustada. Toimepiirkonnakeskne areng on tõhus viis vältida valglinnastumist, suunata asustust ja kujundada välja toimiv hajakasustuse ja linnaruumi vahekord nii, et hajalinnastunud ruum hakkaks tõeliselt tööle. **Riigi sõnum peaks olema ühene: prioriteetid on ruumi kvali-**

Lääne-Virumaad senisest enam koos käsitleda. Koostöö tuleks kasuks kindlasti ka mujal, näiteks miks mitte vaadelda koos Viljandimaad, Pärnumaad ja Läänemaad kui turismile orienteeritud maakondi?

Maakonnaplaneeringuid peab riik senisest enam nägema riigi igapäevaste juhtimisotsuste langetamise alusdokumentidena. Kui kehtiva planeeringu aluseks olev visioon ja strateegia on päevakohased, siis on ka omavalitsused nõus oma üldplaneeringute uuendamisel neid arvestama. Seda enam, kui sellised piirkondliku arengu visioonid ja strateegiad luuaksegi maavalituse, riigiasutuste ja omavalitsuste tihedas koostöös ja kodanike kaasates.

Planeeringute paljususe iseenesest ei taga keskkonna kvaliteeti. Selle tagab ennekõike kvaliteetsete, hästi haakuvate ja tegelikult elluviidavate planeeringute olemasolu ning riigi, arendajate ja omavalitsuste ja ka kodanike laiaulatuslik koostöö nende elluviimisel. Riik on tänaseks oma tahte selgitamisel eeltöö teinud. Vaja on minna täpsemaks. Järgmine riigi planeeringute täpne tasand on vaja läbi viia nii, et teede, raudteede, sadamate jt riigi ja regionaalarengu objektide asukohad oleks võimalikult täpsed, kodanike huvid kuulatud ja

teet, liikumise lihtsus orienteerituna tööl käivale inimesele ja energiatõhusus. Maakonnaplaneering on selle sõnumi kohaleviimiseks hea vahend. Planeeringute mehaaniliselt uuesti tegemise asemel tuleb senisest enam teha maakondadevahelist koostööd ja panustada planeeringute kvaliteedile. Riik võiks eeskujuna näidata ja koostada ka mitme maakonna peale ühise planeeringu. Näiteks Põlvamaa ja Võrumaa toimepiirkonnad kattuvad – seal võiks kahe maakonna koos planeerimine ja lahenduste koos otsimine luua uue kvaliteedi kohalike elanike ja ettevõtjate jaoks. Samuti võiks Ida- ja

arendajad leiaks ideedel olevat piisavalt jumet, et nende elluviimiseks rahakotirauad avada. Olgem ausad, kui praegused suured ELi toetused kaovad, peame hakkama saama kodaniku, ettevõtja ja riigi koostöös. Ilma ettevõtjata poleks meil riiki. Ilma kodanikuta poleks meil seda samuti. Üks loob ideede teostamiseks võimalused ja töökohad, teine maksab makse.

Planeeringute uuesti koostamise mõte on ka kodaniku kuuluvustunde suurendamine. Ametnikud peavad aru saama, et ilma kodanikuta pole neid kellelegi vaja ja ettevõtjateta ei saa neile palka maksta. Ametnikud peavad kodaniku teeninduse kvaliteeti ja asjaajamise kiirust märkimisväärselt tõstma, kui tahame omada vananevas Euroopas ja väga konkurentsihedas globaalses majanduses kohta edukate riikide hulgas. Arusaadavad ja lihtsalt loetavad ning teemadeüleselt hästi integreeritud planeeringud on kindlasti kodanike ja ettevõtjate teenindamise üheks lähtekohaks. Sisulise poole pealt ongi meie planeeringutes vaja enam visioone ja juhtidel oskust neid visioone selgitada ning ellu viia. Siis saavad planeeringud olla nii meie väärtuste teadliku hoidmise kui ka unistuste teostegemise läh-

tekohaks.

Praegune planeeringute ülevaatamise periood on eriline. Majanduses on reeglite vahetumise aeg, suur surve kinnisvara arendamisele on läbi ja keskkonna kvaliteet on muutunud tähtsamaks kui kunagi varem. Oleme mõistma hakanud oma riigi väiksust ja vastutust keskkonna ees. **Me vajame hästi tasakaalustatud ja kvaliteetset elu-, ettevõtlus- ja looduskeskkonda. Kõigil neil on oma väärtus. Üks ei toimi teiseta.** Kvaliteetne elukeskkond tõmbab ligi hoolivaid ja üldjuhul oma kodukohta hindavaid lojaalseid elanikke. Kvaliteetne ettevõtluskeskkond pakub mitmekesiseid töökohti, on orienteeritud ekspordile ja/või uuendustele, pakub erineva haridustaseme ja oskustega inimestele tööd ning arvestab piirkonna eripäradega. Ärikeskkonna puhul ei ole alati tähtis ettevõtjate arv ega ettevõtete suurus, vaid ettevõtja huvi siduda end mingi kohaga ja hoida sellega alal meie linnu ja külasid.

Kvaliteetne looduskeskkond ei saa olla keskkond üksnes loodukaitse pärast (nagu Natura moodustamise ajal kohati arvati), vaid seda austavale inimesele elatust ja elukeskkonda pakkuva ruumi loomulik osa. Omapärane loo-

dus saab pakkuda sihtkoha hästi organiseeritud turismile ning anda võimaluse loodustoodete valmistamiseks (nt ravimtaimede kasvatamine, ökotooted) ning matkaradade alg- või lõpppunktidesse turismitalude, hotellide vms ehitamiseks.

Ennekõike on meil aga vaja kodanikke, kes siin riigis elada sooviksid ja siin ka elaksid ning end koduselt tunneksid ja julgeksid tegutseda! Selleks on vaja inimesi kodukohaga siduda, andes neile kodu lähedal hariduse (vahel unustaks gümnaasiumite massilise sulgemise, mis asustuse hävitab?), ja kodukoha väärtusi hindama panna. Kui me seda kõik koos teha suudame võib maailmatasemel ettevõtja olla ka meie hajaasustuses linnulaulu kuulav kodanik. Edukaid kodanikke ei peaks siis ka „Talendid koju” kampaania korras siia meelitama, vaid nad tuleksid ise. On ju hajusa asustusega, väike ning hea loodus- ja ettevõtluskeskkonnaga riik siiski maailmas midagi palju ainulaadsemat kui see müstiline Eesti Nokia, mida me otsisime. Praegu on meil palju enam vaja, et riik sarnaneks piltlikult IT-maailma pilvetehnoloogiaga – ükskõik kus nurgas oled, saad selle parimast osast osa!